

Voor, tijdens en na de eerste wereldoorlog of tussen 1900 en 1923 stond de parochie onder de hoede van pastoor Emile Spaas. In 1923 kwam de 48-jarige Maaslander Michiel Jans als parochieherder naar Brustem en kreeg er onmiddellijk invloed als vernieuwer en bouwer.

In 1926 had er door de kerkraad, onder leiding van pastoor Michiel Jans, en met gunstig advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, in de schuur van de pastorie een openbare verkoop plaats van zes beeldjes en fragmenten van oude meubels. Alleen een wijwateremmer en een aquamanile mochten niet van eigenaar veranderen en moesten in de kerkschat blijven (01). In 1927 werd er door de kerkraad weer een openbare verkoop van kerkmeubilair georganiseerd (02).

Een vergroting van de kerk met twee zijkapellen werd aangevraagd. De ontwerper was Gessler (03). Dit ging echter gepaard met heel wat moeilijkheden omdat de gemeenteraad, onder leiding van Joseph Poelmans, vond dat de kerk al groot genoeg was. De pastoor hekelde deze uitspraak tijdens de kerkdiensten. Het gemeentebestuur voelde zich beledigd en schreef een brief naar de gouverneur en de bisschop. Uiteindelijk werd alles toch goedgekeurd op voorwaarde dat er aan de gemeente geen geldelijke tussenkomst gevraagd werd.

In de zomer 1936 werd centrale verwarming met warm water in de kerk geplaatst (04). De gemeente betaalde nu de volledige rekening of 18.840 F. Ook werd kosteloos elektrische stroom geleverd voor het luiden van de kerkklokken.

Een beschrijving van het kerkinterieur omstreeks het midden van de 20e eeuw vonden we van de hand van Brustemnaar Kamiel Stevaux in de Burchtgalm van december 1950 (05):

'In het heldere, rustige kerkruim valt de aandacht bijzonder op het zware, ietwat stroeve renaissance-hoofdaltaar. Uit de simpele altaartafel van een paar eeuwen terug is hier gegroeid een imposant en verscheiden geheel, waarin als zwaartepunt de 'marteling van de H.Laurentius', doek van een onbekend meester der 18de eeuw, dat na de tweede wereldoorlog werd hersteld door dhr Leegenhoek van Brugge. Weerszij van het schilderij zijn er schuins achter elkaar staande effen ronde kolommen; ze rusten op hoge vierkante voetstukken, hebben samengestelde kapitelen en dragen de bekroning, nl. een duif met opengespreide vleugels, symbool van de H.Geest, in een kring van stralen met wolkjes en putti en hierboven een koningskroon met rode en groene stenen. Dit altaar is afkomstig uit een kerk van Luik.

De twee zijaltaren, van latere tijd volkomen identiek uitgevoerd in Louis XV, bevatten schone brokken beeldhouwwerk. De grijsmarmere altaarstenen dragen het wapenschild van abt Motard van St-Truiden en de leuze: Ex fructu noscitur arbor, (aan de vrucht kent men de boom). Deze altaren werden heel waarschijnlijk aangekocht na de afbraak van de abdijkerk onder de Franse Revolutie. De drie altaren, vroeger in imitatie-marmer geschilderd, werden op het einde van de 19de eeuw in eikenhout omgekleed.

De preekstoel in Louis XVI, vroeger tegen de tweede pijler aan de epistelkant, werd in 1937 naar het koor verplaatst. Uiterst fijn afgewerkt, met sobere doch geslaagde siermotieven, zijn de drie biechtstoelen, eveneens in Louis XVI. De overige vijf vrije muurpanden werden bij wijze van lambrizing bekleed met brede dubbele deuren in Louis XVI.

Het hoogzaal, geschraagd door ronde op vierkante voetstukken staande kolommen met uiterst fraaie kapitelen, is bijna zo breed als de hele kerk; naar het midden toe met een lichte welving vooruitspringend, geeft het van onder gezien, een indruk van overvloedige ruimte. Het orgelbuffet in Louis XVI rijkelijk gebeeldhouwd, is zeldzaam schoon.

Laten we nu even de beelden bekijken. Het oudste is de gotieke Madonna in de nis boven het zijaltaar aan de evangeliekant. Deze staande Lieve Vrouw, op de rechterkant een Jezuskind dragend, is het werk van een Tongers beeldhouwer uit het begin der 16de eeuw. Naar Spaanse gewoonte gekleed, tot over ongeveer 25 jaar werd het beeld toen door dhr. Heidbüchel van St-Truiden in rood, blauw en goud heropgeschilderd. De zilveren kronen en de scepter schijnen van de 18de eeuw te zijn. Eerder ruw van afwerking geeft dit beeld omwille van zijn gelukkige drapering een indruk van voornaamheid. Hebben we hier misschien te doen met het beeld van de gilde van O.L.Vrouw?

De twee volgende beelden schijnen in ieder geval behoord te hebben tot onze voetboog- en handbooggilde. Sint-Joris, te paard, de draak doorstekend, is van het midden der 16de eeuw; het werd tussen oude rommel in een kast achter het hoofdaltaar door Z.E.H.Jans teruggevonden. Minder interessant is de H.Se- bastiaan. Dit zeventiende-eeuwse beeld werd op ongelukkige wijze hersteld: vandaar de ongewone lengte der armen.

Tot de 17de eeuw behoort ook nog St-Aegidius. Gekleed in een zwarte, hangende pij, staf en boek dragend, ziet deze heilige abt er zeer streng en afgevast uit.

De H.Laurentius, in de nis van het zijaltaar aan de epistelkant, heeft edele, zacht-innemende trekken. Van dezelfde hand is ook de geklede processie-lieve-vrouw. Beiden behoren tot de 18de eeuw.

Een zeldzaam schoon, ongewoon expressief kruisbeeld der 18de eeuw, uiterst fijn uit bruin ivoor gesneden, werd onder de laatste oorlog gestolen. Dit kruisbeeld was het kostbaarste artistiek bezit onzer kerk.

De tot nog toe besproken beelden, waren op één na allen uit hout. Nu bereiken we een reeks zeventiende-eeuwse beelden in een vroeger zeldzaam gebruikt materiaal, nl. terra cotta of gebakken klei.

E.H.Daniels, gekend oudheidkundige uit Hasselt, velde over deze beelden een geringschattend oordeel; ze verdienen nochtans stellig beter. De starre gelaatsuitdrukking en de hoekige trekken die de vier beelden gemeen hebben, wijzen op éénzelfde herkomst.

De H.Leonardus, met groene en gele dalmatiek, het opengeslagen

zwartgekafte boek, rood op snee, in de linkerhand, terwijl hij zijn rechter verloor, is de voorstelling van een jonge man met overvloedige zwartkrullende haren. De drapering van dit beeld doet gothisch aan evenals het hele opzet van St-Barbara, in groen kleeed en rode mantel. In de linkerhand een palmtak houdend, draagt ze op de rechter een elegant torentje met deur en drie ronde venstertjes.

Minder geslaagd is de voorstelling van de H.Rochus, de meest bekende der zogenaamde pestheiligen, vroeger zeer vereerd. Ge- lijk altijd wordt de heilige hier uitgebeeld als pelgrim, met verzworen benen en vergezeld van een hond'.

In de kerk stond ook een marmeren doopvont in kelkvorm: de voet uit zwart marmer, de kolom en de kom uit rood marmer.

Pastoor Leopold Robijns liet de kerk na zijn aanstelling in 1962 volledig in orde brengen: een gerestaureerd orgel, een splinternieuwe geluidsinrichting, nieuwe zitbanken, een automatische installatie voor het luiden der klokken en een volledige herschildering. De antieke beelden en de gebeeldhouwde eikenhouten bemeubeling maakten de bidplaats tot een pronkstuk waar het aangenaam was om te vertoeven.

Een brand vernielde op zondag 07 febr. 1965 de kerk volledig ondanks de tussenkomsten van de brandweerkorpsen van St-Truiden en Hasselt. Deze werden in hun optreden erg gehinderd door de smalle wegen en het kerkhof dat afgesloten was met een hekken. Omstreeks 15.00u werd het vuur opgemerkt door enkele spelende jongens. Toen pastoor Leopold Robijns naar de kerk snelde stonden het hoofdaltaar en de zoldering reeds in vuur en een luster, die achteraan in de kerk hing, stortte juist naar beneden.

Tevergeefs probeerde men om de toren uit 1649 te vrijwaren. Gebrek aan voldoende bluswater in de buurt bleek een andere handicap. Om 15.15u hield de torenklok stil en wat later stortte de brandende torenspits met donderend geraas in elkaar als een vlamme en rokende toorts onder het oog van honderden nieuwsgierige en machteloze kijklustigen. Eén na één donderden de drie halfgesmolten klokken naar beneden: de 1850 kg wegende Laurentiusklok uit 1648, maar in 1872 hergoten; de 1269 kg zware Mariaklok en de kleinere Christinaklok van 850 kg, beiden gegoten in 1950 nadat hun voorgangers uit 1872 door de Duitsers tijdens de oorlog geroofd werden. Een halve klok bleef hal- verwege de trap naar het doksaal steken. Een tweede lag op de grond in het portaal en de derde was onvindbaar.

Van het statige hoofdaltaar met zijn groot schilderij van St-Laurentius uit de 18e eeuw bleef alleen een bakstenen fundering over. Het orgel was hervormd tot zwarte balken en verwrongen ijzer. De brandglasramen waren totaal versplinterd. Maandagochtend om 03.30u was de brand bestreden maar de eiken balken bleven nog urenlang nasmeulen. Alleen de twee zijkapellen en de sacristie waren ongedeerd. Het vuur zou kunnen ontstaan zijn door een omgevallen brandende kaars.

De schade van deze enorme brand was werkelijk onschatbaar. Te- gen de zijmuren hadden kunstvolle biechtstoelen en een lambrisering van dubbele deuren in Lodewijk XVI-stijl gestaan. Niets bleef er

over van de drie altaren, de communiebank, de predikstoel en de eikenhouten balustrade van het doksaal. Acht oude heiligenbeelden werden verzwoegen door de vlammen. De oude marmeren doopvont was verpulverd. Alleen het pleisteren beeld van O.L.Vrouw van Banneux stond ongedeerd in haar muurnis.

Enkele prachtige gewaden o.a. een wit kazuifel en twee dalmatieken met goud- en zilverdraad doorweven, uit de 17e eeuw bleven bewaard. Ook het kostbare vaatwerk dat eveneens in de sacristie achter slot zat, bleef gespaard o.a. een zilveren cylindermonstrans van 1650, een gegraveerde zilveren schaal uit de 17e eeuw, een koperen aquamanile en een wijwaterketel uit de 16e eeuw, evenals een paar oude kandelaars bleven ongedeerd. De oude kruisweg in gebakken kleiaarde werd erg beschadigd. Door een toeval werd het mooie koorgestoelte in Luikse stijl uit de 18e eeuw gered. Het was enkele weken voor de brand naar een restaurateur gebracht.

Maar de ijvervolle en dynamische pastoor trok naar alle Limburgse parochiekerken om er zijn nood te klagen en om geld in te zamelen voor de heropbouw van zijn bidtempel. Gemeentebestuur, kerkfabriek, bevolking en verenigingen van Brustem steunden zoveel als in hun macht lag. De heropbouw, restauratie en heruitrusting kostte meer dan 10 miljoen.

De kerkdiensten werden tijdelijk in de parochiezaal gehouden. Op 16 mei 1967 begon aannemer Denis Martens met de verbouwwerken. De ijzeren gebinten van het dak en de toren werden in augustus geplaatst. De toren werd versterkt met drie betonnen zolderingen. Bovenaan het torenmetselwerk kwam een boord in beton, waar vroeger de houten balken uit 1650 zo maar op de muren lagen. De vier uurwerkplaten werden nu lager geplaatst. Er werd geen oksaal meer opgericht. Een harmonium kwam rechts vooraan. Een modern doopvont kreeg een plaats links vooraan. Een zijkapel werd ingericht als sacristie en de andere werd in 1995 een winterkapel.

Tegenover de kerkdeur werd het kleine kerkhof opgeruimd en ontstond een mooi pleintje. De naam, geboorte- en sterfjaar van de personen wier grafsteen verdween, werd op twee grote stenen geplaatst. Twaalf oude grafstenen uit de 17e eeuw werden in een muur gemetseld.

Op 19 mei 1968 wijdde Mgr. Jozef Heuschen, eerste bisschop van Hasselt, de vernieuwde kerk. Ze is modern, fris van karakter, eenvoudig, met een vlak houten plafond en heldere glasramen. Het interieur roept een mystieke sfeer op.

In het koor hangt een 18e eeuwse Christus op het kruis boven het moderne tabernakel met Emmaüsmotief. Weerszijden van het altaar hangen twee schilderijen uit de Vlaamse School (19e eeuw): links 'Doopsel van Christus' en rechts 'Graflegging'.

De prachtige glasramen werden in 1970 uitgevoerd door kunste-naar-glazenier Jos Knaepen uit Borgloon. Ze vallen op door hun lichtspeling. In het koor rechts: 'God, begin van alles', links: 'De verheerlijking'. In het schip: 'De verbondenheid met de H.Schrift, het bestaansrecht van elk individu en de samenhang in de verscheidenheid'.

Kunstschilder Robert Van Eycken uit Hasselt schilderde op de

achtermuur een fresco met beige, witte en zachtgroene tinten, die het leven van Laurentius in symbolen weergeeft. Een glazen deur scheidt de zaalkerk van het portaal, waar de stenen bogen uit de 12e eeuw nog zichtbaar zijn.

De nieuwbouw was een idee van de architecten De Ree uit Borgloon en Piet Vanmechelen uit St-Truiden.

Drie lindenhouten heiligenbeelden uit 1970 zijn van de hand van beeldhouwer D'Havé: Maria, Jozef en Laurentius. Ook de gelukzalige Christina is tegenwoordig met een stenen beeld afkomstig van de Stenaartkerk en een schilderij: een copie door Godfried-Hubert Schoofs, ST.°23.03.1901-+23.03.1901, naar het origineel van Abraham van Diepenbeek.

In de weekkapel bevinden zich twee mooie glasramen van de hand van glazenier Danny Beynsberger uit Rekem: 'De H.Drie Gezusters' en 'Z.Christina de Wonderbare'. De kapel werd op zaterdag 22.11.1997 plechtig ingezegend door Mgr.Patrick Hoogmartens, hulpbisschop van Hasselt.

VIII.A.01. **De Parochiekerk**

Bronnen.

- 01.-'Bulletin des Commissions Royales d'Art et d'Archéologie'
Brussel, 1862-1942. Gunstig advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen.
-Driesen W.-'Limburgse referenties 1', 1992, blz.38.
- 02.-Driesen W.-a.w., blz.255.
- 03.-Idem., blz.60.
- 04.-Idem., blz.202.
- 05.-Stevaux Kamiel.-'Brustem-Geschiedenis, folklore, toerisme',
in Burchtgalm, december 1950, nr.2.